

Tormod Klemsdal forklarer om istidens spor i landskapet.

Sarpsborg Geologiforening hadde lagt opp en liten byvandring med geologi som tema: ”Spør i fjell forteller om hvordan landskapet har blitt til”. Det var 18 interesserte som møtte fram i Sandesund i et nydelig, varmt høstvær. Med oss som guide hadde vi fått en ”gammel sarping”: Tormod Klemsdal, naturgeograf og førsteamanuensis på Institutt for geofag på Universitetet i Oslo.

Vi startet ved en flott fjellvegg som vitner om iherdig innsats fra smeltevann, stein og is under en istid. Her har det virkelig gått for seg, vi ser et par jettegryter av normal størrelse, men det ser også ut som om hele veggen er resultatet en smeltevannselvs herjing, den kan se ut som om den er en del av en kjempestor jettegryte. Vi fikk her en grundig innføring i isens utbredelse og tilbaketrekning, breelver og jettegryter. Vi lærte litt om landhevingen, og fikk et skjema som viser hvor høyt havet sto til forskjellige tider. Fjellveggen viser også forskjellige stadier og typer av erosjon. (foto øverst på siden)

Vi vandret videre langs Glomma, og ble vist hvor huset som sirkuskongen Arnardo ble født i har ligget, og fikk pekt ut åstedet for et stort leirskred. Så kom vi til neste hovedattraksjon: Et 900 millioner år gammelt ”fotografi”! For 1300 mill. år siden var det et flere km høyt lag med gneis over det som er Østfold i dag, som

et resultat av fjellkjedefolding. Så kom granitten opp fra jordas indre for 900 – 950 mill. år siden, og smeltet seg vei opp gjennom gneisen. Blokker av gneis falt ned i smelten, mange smeltet, men når det hele kjølnet var ikke alle borte. I dag er de tykke lagene med gneis forsvunnet, og granitten ligger i dagen. En av de gneisblokkene som klarte seg kan vi i dag tydelig se i en veiskjæring. (foto nederst på siden)

Så gikk vi videre, så på noen pegmatittganger, og fikk litt mer lokalhistorie, før vi kom rundt og på oversiden av fjellpartiet med den flytende gneisblokken. Her var det flere av samme slag, dessuten skuringsstriper og trykkmerker med en karakteristisk

form fra istiden, såkalte sigdbrudd. Neste stopp var et lite helleristingsfelt, som ligger der sjøkanten sto for 3500 år siden. Så bar det videre til siste post, Alvimhaugen skole, hvor det er brukt rekker med rundkamp til avgrensing av områdene i skolegården. Skolen har fått bistand fra vårt medlem Asbjørn Bjørnstad med sønn og svigerdatter, begge geologer, til å bestemme bergartene. Dette er blokker som har kommet lang eller kort vei med isen, de fleste er gneis- og granittvarianter, med unntak av en yngre, ”fremmed fugl”, en 250 mill. år gammel porfyr som forteller om vulkansk aktivitet.

Ref. og foto.: Jan Strebel

Foreningens leder Gjermund Engh med en gneisblokk som ”flyter” i granitt.